

GRĂDINA LUI GEORGE CĂLINESCU

Duduța Olian

„Oamenii excepționali sunt plini de surprize și au întotdeauna o necunoscută”, scrie George Calinescu. Nu s-a gândit la el când a scris aceste cuvinte, dar teribil i se potrivesc. Personalitate plurivalentă, cu rădăcini renaștentiste, George Călinescu a dat opere fundamentale în toate domeniile de activitate. Cine nu a citit *Cartea nunții*, *Enigma Otiliei*, *Bietul Ioanide*, *Scrinul negru*? A scris versuri, piese de teatru, a desfășurat o bogată activitate jurnalistică. Picta, cânta la vioară. Actor, regizor. Profesor genial, cuvintele lui rămân veșnic întipărite în inimile tuturor: „învățați!”; „noi trebuie să trăim 10.000 de ani!”.

Sunt semnate de el monografiile: *Viața lui Mihai Eminescu*, *Viața lui Ion Creangă*, *Opera lui Mihai Eminescu* (5 volume), monografiile *Grigore Alexandrescu*, *Nicolae Bălcescu* și altele.

Istoria literaturii române este operă unică, monument plăsmuit cu trudă, migală și impresionantă exactitate.

Din cartea lui Ion Bălu, dedicată vieții lui Călinescu, aflăm că s-a născut la spitalul „Filantropia” din București, la 19 iunie 1899. Copilul primește numele de Gheorghe Maria Marin Vișa, după numele mamei.

Mama sa, fiică de țăran din jud.Olt, plecată de acasă împreună cu cumnata sa, din cauza bătăilor primite de la fratele ei, este angajată ca menajeră, chiar din Gara de Nord, de impiegatul C.F.R. Constantin Călinescu. Cumnatul acestuia, Tache Căpitănescu, grec de origine, o seduce. Copilul este înfiat de familia Călinescu. Mama adoptivă, dorindu-și foarte mult o fata, îl îmbrăca în rochițe, iar părul lung, cu bucle, era împodobit cu funde.

Târziu află adevărul în legătură cu tatăl său adevărat, despre decesul acestuia și despre originea sa grecească. „Eu sunt grec”, spunea adesea.

Mama Marița a slujit în casa Călinescu, chiar fără simbrerie, din dorința de a nu se despărți de copil. După moartea Mariei Călinescu, Marița locuiește în casa fiului său. Ființă aprigă, veșnic pusă pe ceartă, care nu suporta minciuna, moare în 1968 și este înmormântată la Cimitirul Herăstrău.

George Călinescu și-a ascuns tot timpul originea sa modestă. Dorea să se știe numai ce este, ce a devenit și nu de unde se trage. În copilărie era străin de natură. Revine la natură mai târziu, prin cultură.

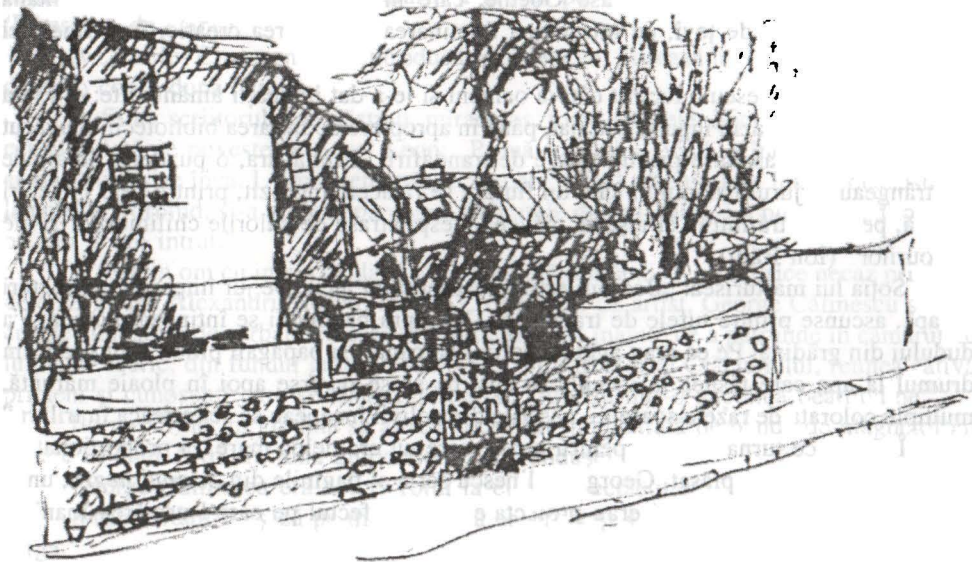
Se căsătorește cu Alice Vera Trifu, la data de 23 aprilie 1928. Alice era în ultima clasă de liceu. Căsătorie fericită. Tatăl ei, ardelean, cumpăraseră o parte din pământurile cartierului Floreasca; creștea vite, cultiva zarzavaturi, avea grajduri cu cai de curse. Căsuța de pe str.Vlădescu 53 a primit-o moștenire de la socrul său. Până atunci au locuit cu chirie în mai multe locuri.

Omul sfințește locul! Căsuța, probabil un fost grajd, este astăzi muzeu, iar terenul din fața casei l-a transformat într-o grădină botanică în miniatură.

Strada Vlădescu era o stradă aproape necunoscută, cu case mici, modeste, cu grădini invadate, primăvara, de liliac și dalii.

Locul, aflat la sfârșitul străzii Vlădescu – numită astăzi *George Călinescu* -pe Banul Andronache și începutul străzii Manu, îi aducea aminte de pământurile de acasă. Copacii enormi sfășiau tăcerea cu foșnetul frunzelor și pe câmpul ce se întindea spre lacuri pășteau nestingherite turmele. Până târziu, după întâiul război, colțul acesta de oraș a continuat să-și păstreze înfățișarea rurala. În 1951, când a fost numit director provizoriu la Institutul ce i-a preluat numele, a înlocuit gardul din lemn cu altul din cărămidă roșie combinată cu pietre de râu. Și peluzele din grădina sunt tivite cu pietre de râu. A construit de o parte și de alta a porții două cămăruțe betonate, îngropate în pământ cu aproximativ 70 de centimetri, spre a nu depăși înălțimea zidului. Într-una a transferat, în câteva dulapuri, cărți care i se păreau de prisos; în cealaltă a pus o masă și un pat de companie. Aici va scrie și se va odihni, în căldura caniculară a verilor bucureștene. Doar la doi metri depărtare trecea tramvaiul 5, zguduind pământul. Tot aici a locuit Marița, mama lui.

În vara anului 1960, cu drepturile de autor luate de pe *Scrinul negru*, și-a etajat cămăruțele din stânga grădinii. Începuse să picteze pe sticlă, icoane, după o rețetă

București, casa G. Călinescu

917

Casa G. Călinescu – desen de Alexandru Olian

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

proprie și le așeza pe peretele exterior al casei sau deasupra ușii de la intrare, fiind fericit când erau observate. Pe frontonul casei, icoana Sfântului Gheorghe călare este o lucrare rămasă de pe urma scriitorului.

Locuința sa din str. Vlădescu, ca și grădina, poartă amprenta gustului și fanteziei sale, până în ultimul amănunt. Micuța curte-grădină, configurată de el, avea ceva mirific, la mijloc cu îngustul bazin dreptunghiular (azi dispărut, acoperit), prevăzut cu guri de havuz, cu pergole pe de laturi, cu o bogată vegetație. De pe pragul casei, George Călinescu își privea adesea opera de arhitect-grădinar, cu binoculul întors, pentru a avea perspectiva unei prelungiri a planurilor, peste limita redusă.

Uneori era găsit în grădină, urmărind înduioșat deplasarea greoaie a micii sale broaște țestoase, Seneca, pe dalele de piatră din fața grădinii.

În grădină, printre pomi, tufe de liliac sau trandafiri, crini albi pitici ori tufe de zmeură și lămâiță, puteau fi văzute sculpturi: în dreapta, bustul scriitorului însuși, în marmură albă (un cap leonin), semnat de sculptorul Onofrei; un mic gigant de Paciurea (azi dispărut); un centaur de Ion Jalea; în fața intrării principale, o mască din bronz, semnată Oscar Spaethe; pe un soclu de cărămidă, un leu din piatră (vestigiu roman adus de la Sarmizegetusa); în stânga grădinii, un bust de femeie realizat de Oscar Han; pe zidul exterior, femeii de bronz din basorelieful lui Medrea. Zambaccian, care îl vizita adesea, aproape orb fiind, se încurca în tufe de trandafiri din grădină.

Ideea bazinului i-o sugerase Goethe, care imaginase într-o lucrare, o fântână arteziană cu o mie de țevi, ce întruchipa dominarea și dirijarea creației în formele ei particulare.

George Călinescu a tocmii câțiva oameni și le-a dat indicații amănunțite: din fața porții va porni un bazin îngust, betonat, până în apropiere de intrarea bibliotecii, prevăzut cu guri de havuz ascunse printre tufe de trandafiri. „Primavara, o puzderie de albine se strâneau în jurul bazinului, câte un fluture se rătăcea, îngrozit, printre cele 19 jeturi de apă; pe fereastră intrau și ieșeau „năuce” viespi atrase de culorile chilimurilor și ale tablourilor” (Ion Bălu).

Soția lui mărturisea: „Bazinul este creația soțului meu. De jur împrejur erau jeturi de apă, ascunse printre tufe de trandafiri. Deasupra bazinului se întindea o creangă a dudului din grădină. Pe ea erau agățate colivii cu canari și papagali pitici. Când dădeam drumul la apa care fășnea la început în sus, ca să se reverse apoi în ploaie mărunță, multiplu colorată de razele soarelui, păsările din colivii începeau să se întreacă în triluri.”

În timp ce turna betonul pentru bazin, care nu era deloc mare, ci proporționat cu spațiul în care era amplasat, George Călinescu scria și paginile din *Scrinul negru*, unde un număr de o sută de jeturi erau proiectate pentru efectul pe care-l urmărea Ioanide, ca să-și uimească invitații.

Cele două odăițe de lângă gardul din stradă, pe jumătate intrate în pământ, pe care cineva le-a numit, într-o revistă literară, „bunkere”, au fost construite în scopul cel mai pașnic cu putință. Acolo se retrăgea să exerseze la vioară, fiindcă îi plăcea rezonanța deosebită a pereților; tot de acolo privea de jos în sus grădina năpădită de vegetație primăvara, ca să aibă perspectiva unui fund de mare. Studia și cânta la vioară lucrări dificile de Bach, Beethoven, Lalo.

S-a desfășurat ani de-a rândul în interminabile dialoguri cu fratele sau, câinele. Fofează a fost un câine deosebit de inteligent și de sensibil. Figura lui era luminată de ochii pătrunzători și vioi. Alexandru Rosetti, prietenul și editorul scriitorului, mărturisește: « Din când în când ieșea, în tovărășia câinelui său grifon și se îndrepta spre terenurile vagi din dosul casei sale, care se întindeau înspre marginile orașului » .

Curierul revistei „*Contemporanul*” primea plicul cu „Cronicile optimistului”, la poartă, din gura lui Fofeaza.

Fofează a intrat în istoria literaturii ca personaj de roman, sub numele de Stoț. Pomenit și în *Cronicile optimistului*. Când stăpânul a fost plecat în China, Fofează nu a mai mâncat. Când i s-a dat o haină a scriitorului, s-a culcat pe ea cu voluptate.

Seara, pornea, însoțit de Fofează, către capătul dinspre lacuri al străzii Rahmani-nov. Prefera drumul de țară dintre malul de lut al lacului Floreasca și castanii înalți, spre care se întindeau atunci gardurile câtorva vile ce păreau izolate în câmpul de la marginea orașului.

Fofează a murit de bătrânețe. În ultimele clipe s-a târât din colțul lui, ocolind manuscrisele pe care nu călca niciodată, s-a culcat pe pieptul stăpânului și în clipa aceea, inima lui a încetat să mai bată. Stăpânul, omul, a suferit enorm la moartea lui Fofează.

I-a săpat singur groapa și l-a înmormântat în grădină, să-l aibă mereu aproape. În ziua aceea, stăpânit de grea tristețe, George Călinescu nu a vrut să vadă pe nimeni. I-a comandat o piatră funerară și pietrarul a gravat pe ea, în limba latină: *Cave canem*. (Ferește-te de câine).

A cerut lui Ciucurencu să introducă imaginea lui Fofează într-un tablou comandat de el, o copie după Tizian.

În ființa scriitorului se păstrau, miraculos, toate vârstele. Nici una nu a exclus pe cealaltă. Iată ce povestește Aurel Leon: „Primăvara lui 1936, (...) într-o zi l-am căutat acasă. Nu sosise încă. L-am așteptat între răzoare. Când a venit, m-a luat la descusut de la porțiță. Vorbind, și-a aruncat pardesiul în brațele duduii Alice, i-a pus, râzând, pălăria pe cap și am intrat.”

A fost un om cu inima caldă și n-a purtat ură nimănui. A uitat orice necaz pricinuit de cineva. Tot Alexandru Rosetti scria: „Cu firea lui de artist, George Călinescu știa să creeze atmosfera de sărbătoare care te cuprindea încă înainte de a pătrunde în cămăruțele luminate feeric, din fundul grădinii sale. Aici, de sărbătorile Crăciunului, reunea câțiva prieteni și cunoscuți care se lăsau răpiți și se afundau într-o angelică beatitudine.”

Bolnav fiind, în grădină se auzea vocea lui înregistrată pe bandă de magnetofon. Moare în anul 1965, în luna ghiocelor și a brândușei.

George Călinescu era actor. Totul la el era spectacol.

Iorgu Iordan îl așază pe marele cărturar, artist și scriitor, alături de Hasdeu și de Iorga.

În anul 1987, am vizitat muzeul și grădina, împreună cu soțul meu, graficianul Alexandru Oilan. În desenul său, din albumul intitulat *Memorabile*, se vede gardul, porțița din fier forjat, puțin din acoperișurile celor două cămăruțe de lângă gard, vișinul altoit, icoana de pe frontispiciul clădirii din stânga, iar în fund, căsuța muzeului.

Pe fosta stradă Vlădescu, care astăzi îi poartă numele, blocurile și vilele au înlocuit căsuțele și grădinițele cu tufe de liliac.

Alături de familia scriitorului, locuia fratele doamnei Călinescu, profesor la Iași. Pe locul acesta s-a înălțat o clădire din beton și sticla, care șochează prin forma ei și care fură din lumina grădinii.

Plimbându-mă prin grădina lui George Călinescu, doamna Daniela Șerban, custodele muzeului, suflet sensibil, ființă pură, contopită cu spiritul acestei case, îmi arată plante și pomi de pe vremea scriitorului: leușteanul plantat lângă bustul său, este menținut în viață; socul de la mormântul lui Fofeză; vița-de-vie de la gardul despărțitor. Tufele de liliac alb și mov, vișinul altoit de la poartă, zarzărul cel bătrân și puilul lui, crescut alături; un arbust cu flori galbene, ce înfloreste întâiul, primăvara. *Chipiul turcului*, o plantă cu flori roșii, agățată pe poartă, prin cine știe ce minune, a ajuns peste drum, pe poarta părinților Trifu. O rădăcină s-a strecurat pe sub pământ, de-a latul străzii, până la casa socrilor. Să fie un semn al dragostei lor comune?...

Bazinul nu mai există. Nici gardul din sârmă, cu ochiuri mari, ce despărțea cele două clădiri. Doamna Șerban mi-a spus că se va strădui să refacă măcar un fragment din gard, ca să se știe că a existat. Pe gard era agățată o plantă numită *mâna Maicii Domnului*.

A plantat teiul pletos în amintirea lui Eminescu, atât de iubit de George Călinescu. Lăstarul a fost adus de la Palatul Căciulați, 40 de km după Otopeni.

A salvat o tulpină de vișin bătrân care a murit, împodobind-o cu caprifoi. Pe marginea bazinului au existat crini albi pitici, cu frunze mari, în formă de inimă, care nu mai existau. De la o vecină, a luat crini și a plantat.

Trandafirii roșii, galbeni, albi, au îmbătrânit. Vor fi plantați alții, tineri, pentru ca grădina să arate așa cum cum era pe vremea marelui scriitor.

Stâlpii din cărămidă roșie sunt o aluzie la roșul Tizian, culoarea preferată a marelui scriitor?

Ascuns în tufișuri, scaldându-se în bazin, dormind la umbra liliacului, jucându-se cu broscuța țestoasă, vestind sosirea musafirilor și bucurându-se de prezenta lor, Fofeză era sufletul grădinii...

Max, câinele cumpărat mai târziu nu avea calitățile lui Fofeză.

Grădina e vie, ca și opera celui ce a creat-o.

Ca istoric literar, Călinescu se distinge prin temeinicia informației, prin finețea analizei și calitatea expresiei, a stilului; prin opera sa extraordinar de variată, prin capacitatea creatoare, este una din personalitățile reprezentative ale culturii românești.

George Călinescu îi scria lui Alexandru Rossetti: „Pun mai presus patria, decât interesele mele personale.”

George Calinescu's Gardens

SUMMARY

As a delicate, sensitive soul, the actress Dudaș Olian describes the garden of a very special character of the Romania literature, the writer and literary critic George Călinescu - a good opportunity for her to evoke her visit to the memorial house – and gardens - sketched by her husband, the scenographer Alexandru Olian.